

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี นาฏศิลป์ 6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ เล่มนี้ จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ผู้เรียบเรียง	1. นายธนู รักษาราษฎร์	รักษาราชราษฎร์
	2. นางธิดารัตน์ ภักดีรักษ์	ภักดีรักษ์
	3. นางสาวประกายมาศ อมรฉัตร	อมรฉัตร
ผู้ตรวจ	1. รศ. ธรณีส หินอ่อน	หินอ่อน
	2. ผศ. ดร.ภัทรภร ผลิตากุล	ผลิตากุล
	3. นางสาวสุกิสรา แสงอาวุธ	แสงอาวุธ
บรรณาธิการ	1. นายกฤษดา หุ่นเจริญ	หุ่นเจริญ
	2. นายวีระกิจ สุวรรณพิทักษ์	สุวรรณพิทักษ์

หนังสือเล่มนี้ประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต และจะต้องส่งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการ เพื่อบอกใบอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาแทนใบประกันคุณภาพของสำนักพิมพ์ กรณีที่พบข้อบกพร่องข้อผิดพลาด กรุณาแจ้งให้สำนักพิมพ์ทราบเพื่อดำเนินการตามที่ระบุในใบประกันคุณภาพสื่อฯ (ปกหลัง) พร้อมทั้งแจ้งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาทราบด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอนุญาตให้ใช้หนังสือในสถานศึกษาต่อไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียบเรียง

นายธนู รักษาราษฎร์	ค.บ. (ดนตรีศึกษา)
นางธิดารัตน์ ภักดีรักษ์	ศษ.บ. (ดุริยางค์ไทย)
นางสาวประกายมาศ อมรฉัตร	กศ.บ. (นาฏศิลป์ไทยและศิลปะการแสดงศึกษา)

ผู้ตรวจ

รศ. ธรณีส หินอ่อน	กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์ไทย), ศศ.ม. (ดุริยางค์ไทย)
ผศ. ดร.ภัทรภร ผลิตากุล	ค.บ. (ดนตรีศึกษา), ค.ม. (ดนตรีศึกษา), ป.ด. (ดนตรี)
นางสาวสุกิสรา แสงอาวุธ	ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทย), ศศ.ม. (ศิลปะการแสดง)

บรรณาธิการ

นายกฤษดา หุ่นเจริญ	กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์สากล), ศศ.ม. (ดนตรีศึกษา)
นายวีระกิจ สุวรรณพิทักษ์	ค.บ. (ดนตรีศึกษา), ค.ม. (ดนตรีศึกษา)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

• ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
69/109 หมู่ 1 ซ.พระแม่การุณย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120
โทร. 0 2584 5889, 0 2584 5993, 0 2961 4580-2
โทรสาร 0 2961 5573, 0 2582 2313

• ฝ่ายวิชาการ :
87/122 ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทร. 0 2954 4818-20, 0 2953 8168-9 โทรสาร 0 2580 2923

ปีที่พิมพ์ 2566
พิมพ์ครั้งที่ 1
ISBN: 978-616-07-2409-3
ราคา 69 บาท
สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี นาฏศิลป์ 6** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 2 ดนตรี และสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น 8 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1 ดนตรีมีสีสัน
- 2 เครื่องดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ
- 3 การร้องเพลงและดนตรีสร้างสรรค์
- 4 ดนตรีไทยในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
- 5 ความเป็นมาและบุคคลสำคัญของนาฏศิลป์ไทย
- 6 ลีลานาฏศิลป์ไทย
- 7 องค์ประกอบและหลักการชมการแสดง
- 8 การจัดการแสดง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี นาฏศิลป์ 6** เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะต่อไป

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ห้องเรียน ศตวรรษที่ 21

การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา

การวางแผนในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้อย่างราบรื่น

วัฒนธรรมที่แตกต่าง

การศึกษาเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างสรรค์อันมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การเข้าถึงวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างช่วยพัฒนาชีวิตการทำงาน และทางสังคมด้วย

สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ

การสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณที่ต้องใช้ความคิดอย่างถี่ถ้วน และการถ่ายทอดความคิดจินตนาการของตนเองออกมาเป็นผลงานศิลปะ

ทักษะสู่อาชีพ

การนำความรู้ ความสามารถที่ได้ในการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพที่สนใจในอนาคต

การสร้างสรรค์

การใช้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างสิ่งใหม่ ๆ หรือนำสิ่งที่เคยมีอยู่แล้วมาปรับปรุง แก้ไขพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น

การทำงานเป็นทีม

การศึกษาและปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รู้จักแบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสม เรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

เทคโนโลยีทันสมัย

การสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยความคิดสร้างสรรค์ และรู้จักการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการที่เหมาะสม

การมีคุณธรรม

การรู้จักแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแสดงความชื่นชมและยินดีกับผู้อื่นอย่างเต็มใจ และพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี นาฏศิลป์ 6 เล่มนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 2 ดนตรี และสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อีกทั้งยังได้เพิ่มเติมความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะ ในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

กิจกรรมก่อนเรียน

กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนที่กระตุ้นความสนใจให้นักเรียนได้รวบรวมความรู้เดิมที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องใหม่

ศัพท์ศิลป์น่ารู้

คำศัพท์เฉพาะที่ควรรู้เกี่ยวกับศิลปะ (ดนตรี นาฏศิลป์) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความหมายมากยิ่งขึ้น

รอบรู้ศิลปะ

เกร็ดความรู้เพิ่มเติม และเทคนิคที่น่าสนใจเกี่ยวกับการปฏิบัติดนตรีนาฏศิลป์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีองค์ความรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ลึบสมอง

คำถามจุดประกายความคิด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการวิเคราะห์และสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

อาชีพในฝัน

ลักษณะของอาชีพที่น่าสนใจในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคต

QR ส่องรู้

การนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจผ่านเทคโนโลยี QR CODE เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและหลากหลาย

กิจกรรมท้ายสาระ

กิจกรรมท้ายสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์อย่างมีกระบวนการในสาระการเรียนรู้หนึ่ง ๆ

สรุปสาระสำคัญ

การสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้รูปแบบ Info graphic เพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และยังสามารถใช้เทคโนโลยี QR CODE เพื่อเข้าถึง และรับชม Motion graphic ได้อีกด้วย

โครงงานชวนคิด

การนำเสนอตัวอย่างโครงงานที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สร้างสรรค์ ค้นคว้า สืบหา และฝึกทักษะอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

กิจกรรมท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์อย่างมีกระบวนการ เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างครบถ้วน และกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่า และมีความภูมิใจในศิลปะ

ชวนคิด... วิเคราะห์

คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ดนตรีมีสีสัน	1
กิจกรรมก่อนเรียน	2
องค์ประกอบดนตรี	3
เครื่องหมายทางดนตรี	6
ศัพท์สังคม	11
สรุปสาระสำคัญ	13
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	14
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	14

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2

เครื่องดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ	15
กิจกรรมก่อนเรียน	16
ประเภทของเครื่องดนตรีไทยและพื้นเมือง	17
ประเภทของเครื่องดนตรีตะวันตก	22
สรุปสาระสำคัญ	25
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	26
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	26

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

การร้องเพลงและดนตรีสร้างสรรค์	27
กิจกรรมก่อนเรียน	28
การร้องเพลงประกอบดนตรีและการเต้นสด	29
การบรรยายความรู้สึกและแสดงความคิดเห็นที่มีต่อเพลง	33
การสร้างสรรค์รูปแบบจังหวะและทำนองด้วยเครื่องดนตรี	35
สรุปสาระสำคัญ	36
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	37
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	37

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4

ดนตรีไทยในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	38
กิจกรรมก่อนเรียน	39
ดนตรีไทยในประวัติศาสตร์	40
อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อดนตรีในท้องถิ่น	45
สรุปสาระสำคัญ	48
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	49
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	49

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

ความเป็นมาและบุคคลสำคัญทางนาฏศิลป์ไทย	50
กิจกรรมก่อนเรียน	51
ความหมาย ความเป็นมา และสำคัญของนาฏศิลป์ไทย	52
บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์ไทย	55
คุณค่าของนาฏศิลป์ไทย	59
สรุปสาระสำคัญ	61
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	62
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	62

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6

ลีลนาฏศิลป์ไทย	63
กิจกรรมก่อนเรียน	64
การแสดงประเภทระบำ รำ ฟ้อน	65
การแสดงประกอบเพลงปลุกใจ	77
ละครสร้างสรรค์	85
เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดง	87
สรุปสาระสำคัญ	93
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	94
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	94

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7

องค์ประกอบและหลักการชมการแสดง	95
กิจกรรมก่อนเรียน	96
องค์ประกอบของนาฏศิลป์ และการละคร	97
หลักการชมการแสดงและประโยชน์จากการชมการแสดง	100
สรุปสาระสำคัญ	103
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	104
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	104

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8

การจัดการแสดง	105
กิจกรรมก่อนเรียน	106
กระบวนการจัดการแสดง	107
บทบาทและหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดการแสดง	109
การจัดการแสดงในวันสำคัญของโรงเรียน	112
สรุปสาระสำคัญ	114
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	115
ชวนคิด...พิชิตคำตอบ	115

โครงการชวนคิด	116
บรรณานุกรม	120

ตารางวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี นาฏศิลป์ 6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สาระที่ 2 ดนตรี

หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด								
	ศ 2.1						ศ 2.2		
	1	2	3	4	5	6	1	2	3
1 ดนตรีมีสีสัน	๓		๓						
2 เครื่องดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ		๓							
3 การร้องเพลงและดนตรีสร้างสรรค์				๓	๓	๓			
4 ดนตรีไทยในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม							๓	๓	๓

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด							
	ศ 3.1						ศ 3.2	
	1	2	3	4	5	6	1	2
5 ความเป็นมาและบุคคลสำคัญของนาฏศิลป์ไทย							๓	
6 สำนวนนาฏศิลป์ไทย	๓	๓	๓					
7 องค์ประกอบและหลักการชมการแสดง					๓	๓		๓
8 การจัดการแสดง				๓				๓

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาสาระการเรียนรู้ทางดนตรี เรื่ององค์ประกอบดนตรี คำศัพท์ทางด้านดนตรี สามารถจำแนกประเภทบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีประกอบการร้องเพลง ดนตรีทำนองง่าย ๆ ได้ และสามารถบรรยายความรู้สึกที่มีต่อดนตรี แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรี และอธิบายความเป็นมาของดนตรีในประวัติศาสตร์

ศึกษาสาระการเรียนรู้ทางนาฏศิลป์ เรื่องความเป็นมาของนาฏศิลป์ อธิบายความสำคัญ ความหมาย และคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งอธิบายเรื่องราวของบุคคลสำคัญในนาฏศิลป์ไทย สามารถแสดงนาฏศิลป์ประเภทบ่ รำ ฟ้อน แสดงประกอบเพลงปลุกใจ แสดงละครสั้น และจัดการแสดงขึ้น สามารถออกแบบเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง และระบองค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ หลักการชมการแสดง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ดนตรีมีสีสัน

ตัวชี้วัด: สิ่งที่นักเรียนฟังรู้และปฏิบัติได้

1. บรรยายเพลงที่ฟัง โดยอาศัยองค์ประกอบดนตรีและศัพท์สังคีต (ศ 2.1 ป.6/1)
2. อ่านและเขียนโน้ตไทยและโน้ตสากลทำนองง่าย ๆ (ศ 2.1 ป.6/3)

สาระการเรียนรู้

1. องค์ประกอบดนตรี
2. เครื่องหมายทางดนตรี
3. ศัพท์สังคีต

แนวคิด

การศึกษาพื้นฐานขององค์ประกอบดนตรี เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี รวมทั้งศัพท์สังคีต เป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจในบทเพลง ช่วยให้เกิดความไพเราะซาบซึ้งยิ่งขึ้น

2

กิจกรรม ก่อนเรียน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนบอกบทเพลงที่ชอบ พร้อมเหตุผล

ผมชอบฟังเพลง.....
เพราะ.....

ลึบสมอง

“เพื่อน ๆ รู้หรือไม่ว่าบทเพลงหนึ่งเพลง
มีองค์ประกอบอะไรบ้าง”

3

องค์ประกอบดนตรี

บทเพลงแต่ละบทเพลงไม่ว่าของชนชาติใดมักมีโครงสร้างหรือองค์ประกอบของดนตรีที่คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของดนตรีในแต่ละชาติ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป โดยองค์ประกอบดนตรีประกอบด้วย

จังหวะ

จังหวะ คือ ตัวกำหนดความสั้น-ยาวของเสียงและทำนองเพลงให้เร็วหรือช้า โดยมีตัวอย่างดังนี้

จังหวะดนตรีไทย

- **จังหวะฉิ่ง**
เป็นการกำกับจังหวะด้วยฉิ่ง โดยเสียงฉิ่ง เป็นจังหวะเบา เสียงฉับ เป็นจังหวะหนัก และแบ่งอัตราจังหวะเป็นสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว
- **จังหวะหน้าทับ**
เป็นการกำกับจังหวะโดยใช้เครื่องหมาย เช่น ตะโพน กลองแขก โทน-รำมะนา ตีสลับหมุนเวียนกันไปจนจบเพลง จังหวะหน้าทับที่นิยม เช่น จังหวะหน้าทับปรบไก่

4

จังหวะดนตรีสากล

• จังหวะทำนอง

เป็นการกำหนดความสั้น-ยาวของเสียงแต่ละเสียงในทำนองเพลง

• จังหวะเคาะ

เป็นจังหวะที่มีการเคาะอย่างสม่ำเสมอในเพลง ทำให้สามารถนับตามจังหวะได้

• ลีลาจังหวะ

รูปแบบจังหวะต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมา เพื่อใช้บรรเลงประกอบบทเพลง เช่น จังหวะวอลทซ์ จังหวะร็อก

ทำนอง

ทำนอง คือ องค์ประกอบของดนตรีที่เป็นระดับเสียงสูง-ต่ำ ดัง-เบา สั้น-ยาว ทำนองเพลงทำให้ผู้ฟังเกิดความประทับใจ จดจำ แยกแยะความแตกต่างระหว่างบทเพลง และง่ายต่อการทำความเข้าใจมากที่สุด

เสียงประสาน

เสียงประสาน คือ การผสมผสานหรือการเกิดของเสียงพร้อมกัน มากกว่า 1 เสียง ไม่ว่าจะเป็นเสียงขลุ่ยหรือเสียงดนตรี โดยมีความกลมกลืนและมักไปในทิศทางเดียวกัน

คีตลักษณ์

คีตลักษณ์ คือ ลักษณะ รูปแบบ หรือโครงสร้างเพลงที่เป็นแบบแผนในการประพันธ์

5

กิจกรรมที่

1

คำชี้แจง : ให้นักเรียนฟังเพลง 1 เพลง แล้วบอกองค์ประกอบดนตรีในเพลงนั้นว่ามีลักษณะอย่างไร

จังหวะ

ทำนอง

เสียงประสาน

คีตลักษณ์

ลึบสมอง

“เพื่อน ๆ คิดว่าองค์ประกอบดนตรีสำคัญอย่างไร”

ศัพท์ศิลป์น่ารู้

คำศัพท์	คำอ่าน	ความหมาย
คีตลักษณ์	คี-ตะ-ลัก	โครงสร้างในการกำหนดรูปแบบของบทเพลงในแต่ละท่อน

คำศัพท์	คำอ่าน	ความหมาย
melody	เมโลดี้	ทำนอง

6

เครื่องหมายทางดนตรี

เครื่องหมายทางดนตรีเป็นสิ่งสำคัญของการสื่อสารในภาษาดนตรี เปรียบได้กับภาษาเขียนที่ใช้ตัวอักษรเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องหมายทางดนตรีดนตรีไทยและดนตรีตะวันตกที่เป็นที่นิยมและรู้จักโดยทั่วไป

เครื่องหมายทางดนตรีไทย

- **ตัวโน้ต** คือ เครื่องหมายในการบันทึกโน้ตแทนเสียงดนตรี มีดังนี้

ด แทนเสียง โด **ร** แทนเสียง เร **ม** แทนเสียง มี **ฟ** แทนเสียง ฟา

ช แทนเสียง ซอล **ล** แทนเสียง ลา **ท** แทนเสียง ที

- **เครื่องหมายเสียงสูง-ต่ำ** คือ เครื่องหมายบอกลักษณะเสียงสูง-ต่ำของโน้ตดนตรีไทย ใช้การประจุดบนหรือล่างของตัวโน้ต เช่น **ดํ ํ** หมายถึง โดสูง เรสูง มีสูง หรือ **ฟํ ุ ุ** หมายถึง ฟาต่ำ ซอลต่ำ ลาต่ำ

- **เครื่องหมายขีด (-)** คือ เครื่องหมายที่บอกจังหวะความสั้น-ยาวของเพลง มีลักษณะเป็นขีด (-) โดย

- หมายถึง ความยาวเสียงเท่ากับ 1/4 ของจังหวะ 1 ห้อง

7

- - หมายถึง ความยาวเสียงเท่ากับ 1/2 ของจังหวะ 1 ห้อง

- - - หมายถึง ความยาวเสียงเท่ากับ 3/4 ของจังหวะ 1 ห้อง

- - - - หมายถึง ความยาวเสียงเท่ากับ 1 จังหวะของ 1 ห้อง

ตัวอย่าง

การบันทึกเครื่องหมายทางดนตรีไทยในบทเพลงอัตราจังหวะสองชั้น

เพลงอัตราจังหวะสองชั้นเป็นเพลงที่ขยายมาจากเพลงชั้นเดียว มีจังหวะปานกลาง ส่วนมากเป็นบทเพลงที่มีมาแต่โบราณ อาจใช้บรรเลงล้วน ๆ หรือใช้บรรเลงรับร้องหรือคลอร้อง

เพลงลาวจ้อย

	ห้องที่ 1	ห้องที่ 2	ห้องที่ 3	ห้องที่ 4	ห้องที่ 5	ห้องที่ 6	ห้องที่ 7	ห้องที่ 8
บรรทัดที่ 1	- - - ด	ร ม ช ร	- - - -	- ม - ร	- - - ด	ร ม ช ร	ม ร ด ร	- ม - ช
บรรทัดที่ 2	- - - ม	ช ล ดํ ช	- - - ม	ร ด ร ม	- - ช ล	- ดํ - ร	ม ร ดํ ล	- ดํ - ช
บรรทัดที่ 3	- - - ช	- ช ช ช	- ช - ล	ดํ ร ม ล	- - - -	- ช - ล	- - ช ล	ดํ ร ม ช
บรรทัดที่ 4	- - - ช	- ช ช ช	ช ม ร ด	- ร - ม	- - - -	ช ล ด ร	ม ร ด ร	- ม - ด

รอบรู้ศิลปะ

เพลงลาวจ้อยเป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น สำเนียงลาว มีบทร้องขึ้นต้นว่า “สรว้อยแสงแดงพระพราย ขนเขี้ยวลายระยับ” ต่อมาผู้เรียกชื่อเพลงว่า “เพลงสรว้อยแสงแดง” เพลงลาวจ้อยนิยมนำไปบรรเลงหรือประกอบการแสดงในงานมงคลต่าง ๆ

เครื่องหมายทางดนตรีสากล

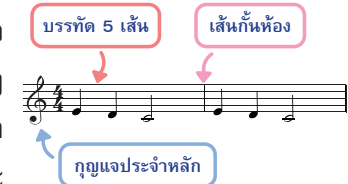
- **ตัวโน้ต** คือ เครื่องหมายแทนระดับเสียงสูง-ต่ำ สั้น-ยาว หรือหยุดเสียง เช่น

ลักษณะตัวโน้ต	ชื่อตัวโน้ต	คำจำกัดความ
	โน้ตตัวกลม	มีความยาวของเสียงมากที่สุด
	โน้ตตัวขาว	มีความยาวของเสียงเป็นครึ่งหนึ่งของตัวกลม
	โน้ตตัวดำ	มีความยาวของเสียงเป็นครึ่งหนึ่งของตัวขาว
	โน้ตตัวเข้บัต 1 ชั้น	มีความยาวของเสียงเป็นครึ่งหนึ่งของตัวดำ
	โน้ตตัวเข้บัต 2 ชั้น	มีความยาวของเสียงเป็นครึ่งหนึ่งของตัวเข้บัต 1 ชั้น

	ตัวหยุดโน้ตตัวกลม		ตัวหยุดโน้ตตัวขาว
	ตัวหยุดโน้ตตัวดำ		ตัวหยุดโน้ตตัวเข้บัต 1 ชั้น
	ตัวหยุดโน้ตตัวเข้บัต 2 ชั้น		

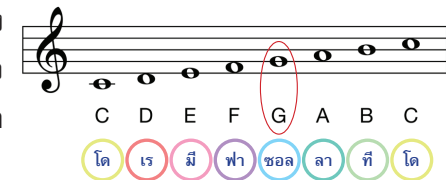
- **บรรทัด 5 เส้น และเส้นกันห้อง** คือ บรรทัดสำหรับบันทึกตัวโน้ตเพื่อกำหนดเสียงต่าง ๆ ส่วนเส้นกันห้อง คือ เส้นสำหรับการแบ่งตัวโน้ตให้ได้จังหวะที่ตรงตามเครื่องหมายกำหนดจังหวะ

- **กุญแจประจำหลัก** คือ เครื่องหมายกำหนดว่าตัวโน้ตแต่ละตัวจะมีระดับเสียงใด กุญแจที่ใช้ในระดับเบื้องต้นคือ

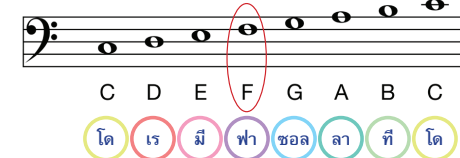
กุญแจซอล

เป็นเครื่องหมายประจำหลักที่ใช้กันมากสำหรับบันทึกเสียงของเครื่องดนตรีหรือเสียงร้องที่มีระดับกลางถึงสูง การเขียนกุญแจซอลให้เขียนหัวกุญแจอยู่บนเส้นที่ 2 ของบรรทัด 5 เส้น ทำให้โน้ตทุกตัวที่อยู่บนเส้นที่ 2 จะมีเสียงซอล หรือโน้ตตัวซอล

กุญแจฟา

เป็นเครื่องหมายประจำหลักที่ใช้กันมากสำหรับบันทึกเสียงของเครื่องดนตรีหรือเสียงร้องที่มีระดับเสียงต่ำ การเขียนกุญแจฟาให้เขียนหัวกุญแจอยู่บนเส้นที่ 4 ของบรรทัด 5 เส้น ทำให้โน้ตทุกตัวที่อยู่บนเส้นที่ 4 จะมีเสียงฟา หรือโน้ตตัวฟา

- **เครื่องหมายกำหนดจังหวะ** คือ เครื่องหมายที่บอกให้ทราบว่าในแต่ละห้องของเพลงมีกี่จังหวะ โดยมีตัวเลขสองตัวซ้อนกัน เช่น $\frac{2}{4}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{4}{4}$ $\frac{6}{8}$

ใช้บอกจำนวนตัวโน้ต หรือจังหวะภายในแต่ละห้อง เช่น

- ตัวเลข** $\frac{2}{4}$ เลข 2 หมายถึง มี 2 จังหวะใน 1 ห้อง
ตัวบน $\frac{3}{4}$ เลข 3 หมายถึง มี 3 จังหวะใน 1 ห้อง

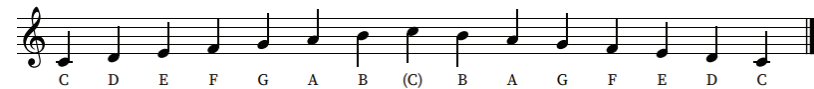
ใช้บอกลักษณะตัวโน้ตที่ใช้เป็นเกณฑ์ เช่น

- ตัวเลข** $\frac{2}{2}$ เลข 2 กำหนดให้โน้ตตัวขาวเป็นตัวเลข 1 จังหวะ
ตัวล่าง $\frac{4}{4}$ เลข 4 กำหนดให้โน้ตตัวดำเป็นตัวเลข 1 จังหวะ
 $\frac{6}{8}$ เลข 8 กำหนดให้โน้ตตัวเข้บัตหนึ่งชั้นเป็นตัวเลข 1 จังหวะ

ตัวอย่าง

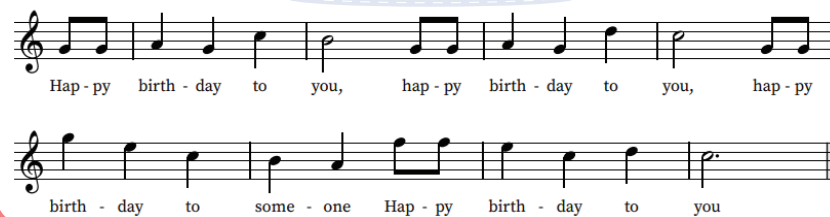
การบันทึกเครื่องหมายทางดนตรีสากลในบทเพลง
 บันไดเสียง C Major

บันไดเสียงเป็นกลุ่มโน้ตที่นำมาจัดเรียงระดับเสียงเป็นลำดับขึ้น โดยไม่มีการข้ามขั้นและครอบคลุมโน้ตทั้งหมดในหนึ่งเสียงทบ โดยบันไดเสียง C Major ประกอบด้วยโน้ตต่อไปนี้

เพลง

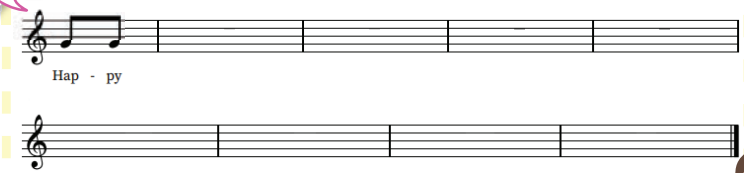
Happy Birthday

กิจกรรมที่

2

คำชี้แจง : ให้นักเรียนบันทึกโน้ตเพลง Happy Birthday ตามตัวอย่างให้ถูกต้องสวยงาม

ศัพท์สังคิด

ศัพท์สังคิด หมายถึง ศัพท์ที่ใช้เรียกหรือสื่อความหมายในวงการดนตรี เป็นที่รู้จักถึงความหมาย หรือให้ปฏิบัติอย่างไร โดยหน่วยการเรียนรู้นี้จะยกตัวอย่างศัพท์สังคิดที่นิยมและคุ้นหูทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก

ศัพท์สังคิดดนตรีไทย

กรอ หมายถึง การบรรเลงโดยใช้มือซ้ายและมือขวาตีสลับกันด้วยความเร็ว	เถา หมายถึง เพลงที่มีอัตราจังหวะสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว
ลูกหมด หมายถึง เพลงสั้น ๆ อัตราจังหวะชั้นเดียว บรรเลงต่อท้ายเพลงเถา	ตับ หมายถึง การนำเพลงหลาย ๆ เพลงมาร้องและบรรเลงต่อกันเป็นชุด
เอื้อน หมายถึง การร้องให้เสียงไหลติดต่อกันโดยเป็นทำนอง แต่ไม่มีเนื้อร้อง	

ศัพท์สียงคีตดนตรีสากล

Forte (ฟอर्टเด) หมายถึง ดัง

Piano (เปียโน) หมายถึง เบา

Solo (โซโล) หมายถึง การแสดงเดี่ยว
หรือเพลงเดี่ยว

Presto (เพรสโต) หมายถึง เร็วมาก

Largo (ลาร์โก) หมายถึง ช้าอย่างสง่างาม

กิจกรรมที่ 3 คำชี้แจง : ให้นักเรียนวงกลมคำศัพท์สียงคีตที่ถูกต้อง

ศัพท์สียงคีตดนตรีไทย

เ	ส	ว	ย	ต้	บ
ถ	อึ	เ	เ	อ	อ
ก	ร	อ	ถ	เ	ก
ต้	ป	ทำ	น	า	ฉ
ลู	ก	ห	ม	ด	น
หุ	ป	ล	า	น	ลี

ศัพท์สียงคีตดนตรีสากล

p	f	s	l	p	o
i	g	o	a	r	s
a	u	l	r	a	g
n	l	o	g	t	p
o	n	a	o	i	e
p	r	e	s	t	o

สรุปสาระสำคัญ

ดนตรีมีสี่ส่วน

องค์ประกอบดนตรี

- จังหวะ
- ทำนอง
- เสียงประสาน
- คีตลักษณ์

เครื่องหมายทางดนตรี

• เครื่องหมายทางดนตรีไทย

- ตัวโน้ต : ด ร ม ฟ ช ล ท
- เครื่องหมายเสียงสูง เต็ม
จุดข้างบนตัวโน้ต เสียงต่ำ
เต็มจุดข้างล่างตัวโน้ต
- เครื่องหมายขีด

• เครื่องหมายทางดนตรีสากล

- ตัวโน้ต : $\circ$ $\flat$ $\sharp$ $\natural$
- บรรทัด 5 เส้น และเส้นกันห้อง
- ญอแจประจำหลัก : C F G
- เครื่องหมายกำหนดจังหวะ

ศัพท์สียงคีต

• ศัพท์สียงคีตดนตรีไทย

- กรอ
- ลูกหมด
- เอื้อน
- เถา
- ตับ

• ศัพท์สียงคีตดนตรีสากล

- Forte
- Solo
- Largo
- Piano
- Presto

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ฟังเพลงลาวจ้อย และวิเคราะห์ศึกษาองค์ประกอบของดนตรีในเพลงลาวจ้อยว่าเป็นอย่างไร และนำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนกับเพื่อนกลุ่มอื่น
2. ให้นักเรียนบันทึกโน้ตเพลงลาวจ้อยให้ถูกต้อง

เพลงลาวจ้อย

3. ให้นักเรียนรวบรวมคำศัพท์สั้งคิดดนตรีไทยและศัพท์สั้งคิดดนตรีสากล
จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างละ 10 คำ

- 1 องค์ประกอบของดนตรี ประกอบด้วยอะไรบ้าง
- 2 เครื่องหมายทางดนตรีไทยที่บังคับให้เสียงสูงและเสียงต่ำ มีลักษณะอย่างไร
- 3 เครื่องหมายกำหนดจังหวะมีไว้เพื่ออะไร
- 4 ศัพท์สังคีตหมายถึงอะไร
- 5 ศัพท์สังคีตดนตรีสากล “เบา” คือคำใด/เขียนอย่างไร

เครื่องดนตรี ในวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด: สิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้

จำแนกประเภทและบทบาทหน้าที่เครื่องดนตรี
ไทยและเครื่องดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ
(ศ 2.1 ป.6/2)

สาระการเรียนรู้

1. ประเภทของเครื่องดนตรีไทยและพื้นเมือง
2. ประเภทของเครื่องดนตรีสากล

แนวคิด

เครื่องดนตรีไทยแต่ละภาคและเครื่องดนตรีสากลแต่ละประเภท เมื่อนำไปประสมวงจะมีบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของโครงสร้างของบทเพลงและเสียงที่เกิดขึ้นจากเครื่องดนตรีแต่ละชนิด